

Walasz K., Mielczarek P. (red.). 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1992. Biol. Silesiae, Wrocław.

Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.). 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki.

Tomasz Wilk

Małopolskie Biuro OTOP
Zybliekiewicza 10/1a, 31-029 Kraków
tomasz.wilk@otop.org.pl

Szymon Mazgaj

Tworkowa 194a, 32-863 Tymowa

Drugie stwierdzenie trznadla białogłowego *Emberiza leucocephalos* w Polsce

Dnia 13.09.2015 w godzinach przedpołudniowych, w trakcie obserwacji ptaków na wschodnim brzegu zbiornika Jeziorsko pomiędzy miejscowościami Pęczniew i Brodnia (woj. łódzkie), zauważyłem w stadzie trznadli *Emberiza citrinella* i potrzosów *E. schoeniclus* odmiennie wyglądającego trznadla, który został oznaczony jako młodociana samica trznadla białogłowego *E. leucocephalos* (fot. 1).

Stado kilkudziesięciu trznadli, w którym zaobserwowałem tego ptaka, żerowało na zaporze bocznej zbiornika w niskiej trawiastej roślinności. Ptaki po kilkunastu sekundach obserwacji spłoszyły się i przeleciały w krzewy wierzb *Salix* sp. Trznadel białogłowy usiadł na chwilę w suchej partii wierzb, gdzie był dobrze widoczny. Wykonałem wtedy fotografie, które posłużyły do udokumentowania kompletu cech diagnostycznych. Po chwili ptak wleciał w gęste krzewy i nie był już obserwowany. W dniu następnym pomimo poszukiwań nie został odnaleziony.

Ptak charakteryzował się odmiennym tonem upierzenia od żerujących obok trznadli - był on generalnie rdzawobrązowy z czysto białym tłem spodu ciała. Upierzenie pozbawione było żółtych czy zielonkawych tonów. Spód ciała był biały, ciemne kreskowanie na bokach ciała układało się w podłużne pasy i miało ciepło brązowy odcień. Kreskowanie było wyraźniej zaznaczone na piersi i było tam drobniejsze i bardziej zagęszczone, lecz o tym samym odcieniu co na bokach ciała. Głowa szarobrązowa. Pokrywy uszne ciemne, brunatno obrzeżone z białawą, owalną kontrastującą plamką w ich tylnej części. Kantarek oraz brew za okiem jaśniejsze – szarawe. Wierzch głowy z bardzo drobnym brunatnym kreskowaniem, na potylicy rozjaśnienie. Boki szyi i kark szarobrązowe, bez kreskowania. Na grzbiecie czarne, podłużne pasy na rdzawoszarym tle, układające się w podłużne rzędy. Duże pokrywy skrzydłowe oraz lotki 3. rzędu z rdzawobrunatnymi środkami piór, jasnopłowo obrzeżone. Średnie pokrywy skrzydłowe z szerokimi, białawymi zakończeniami, tworzącymi dość wyraźny, jasny pasek skrzydłowy. Lotki czarniawe z czysto białymi, wąskimi obrzeżeniami zewnętrznych chorągiewek, sterówki czarniawe z czysto białymi obrzeżeniami (fot. 1).

Wiek został oznaczony na podstawie zaostzonych sterówek, a płeć na podstawie ubarwienia głowy – stonowanego, bez kontrastów. Obserwacja uzyskała akceptację Komisji Faunistycznej jako drugie stwierdzenie trznadla białogłowego w Polsce.

Trznadel białogłowy jest gatunkiem azjatyckim, jego areal lęgowy obejmuje rozległe obszary Syberii na wschód od Uralu, Azję Środkową i Tybet. Ostatnio odnotowano oznaki rozszerzania areалу lęgowego na zachód od Uralu (Ryabitsev 2008). Do Europy zalatuje rzadko, jednak jego pojawy odnotowano w większości europejskich krajów, przede wszystkim w zachodniej i południowej części kontynentu, ale ponad 40 stwierdzeń dokonano również w Skandynawii (Slack 2009). Notowany był również w krajach Europy Środkowej, m.in. 12 razy w Niemczech (Deutsche Seltenheitenkommission 2010), na Węgrzech (MME Nomenclator Bizottság 2010), a okaz samca zdobyto 5.10.1889 w Górach Izerskich na terenie Czech tuż za granicą Polski (Pax 1925). Obserwowany jest głównie jesienią, lecz stwierdzono też jego zimowanie. Najwięcej stwierdzeń pochodzi z Włoch, gdzie od lat 70. XX w. odnotowano regularne zimowanie w Toskanii i Dolinie Padu, z maksymalną liczbą 60 osobników stwierdzonych zimą 1995/1996 na wybrzeżu Toskanii. Zimowanie odnotowano też we Francji (Occhiato 2003b), a pojedyncze zimowe stwierdzenia pochodzą z wielu krajów zachodniej, jak i środkowej Europy (Slack 2009).

Poprzednie stwierdzenie trznadla białogłowego w Polsce miało miejsce wiosną 1994, kiedy to samiec tworzył lęgową parę mieszaną z samicą trznadla w Nowej Wsi Kolonii na Bagnach Biebrzańskich (Kowalski & Dyrzc 1995). W przyszłości należy spodziewać się kolejnych stwierdzeń, chociaż jest to gatunek bardzo trudny do identyfikacji z powodu powszechnej hybrydyzacji z trznadlem na rozległym obszarze ich sympatrycznego występowania (Panov et al. 2003). Niektóre osobniki, na pierwszy rzut oka wykazujące komplet cech trznadla białogłowego posiadają pojedyncze, trudno dostrzegalne cechy trznadla, co może wskazywać na ich mieszańcowe pochodzenie (Occhiato 2003a, Panov et al. 2003). Opisano przypadek mieszańca, u którego wszystkie cechy były typowe dla trznadla białogłowego oprócz żółtych zewnętrznych obrzeżeń lotek 1. rzędu, charakterystycznych dla mieszańców. Te same obrzeżenia lotek u tego osobnika widzianego

Fot. 1. Młodziąca samica trznadla białogłowego *Emberiza leucocephalos*, zb. Jeziorsko, wrzesień 2015 (fot. M. Faber) – *An immature female Pine Bunting, Jeziorsko Reservoir, September 2015*

w złych warunkach oświetlenia wydawały się być czysto białe, czyli tak jak być powinno u trznadla białogłowego (Riddington 1995). Wobec powyższych faktów uzasadnione jest, by każde stwierdzenie tego gatunku było udokumentowane fotograficznie tak, by obiektywnie móc ocenić barwę obrzeżeń lotek 1. rzędu.

Summary: Second record of the Pine Bunting *Emberiza leucocephalos* in Poland. On 13 September 2015 an immature female Pine Bunting was observed in a flock of Yellowhammers *E. citrinella* and Reed Buntings *E. schoeniclus* at Jeziorsko Reservoir in central Poland. The description of bird is given and identification pitfalls are discussed. The record has been accepted by the Polish Avifaunistic Commission as the second Polish record. The first one concerned an adult male breeding with female Yellowhammer at Biebrza Marshes in 1994.

Literatura

- Birdlist Latvia. 2015. <http://www.ornitofaunistika.com/lvp/embleu.htm>
- Deutsche Seltenheitenkommission. 2010. Seltene Vogelarten in Deutschland 2009 mit Nachträgen 2001–2008). *Limicola* 24: 233–286.
- Kowalski J., Dyrz A. 1995. Pierwsze stwierdzenie trznadla białogłowego (*Emberiza leucocephalos*) w Polsce. *Not. Orn.* 36: 166–168.
- Lewington I., Alström P., Colston P. 1991. *A Field Guide to the Rare Birds of Britain and Europe*. HarperCollins, London.
- MME Nomenclator Bizottság. 2010. The 2009 report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee on rare birds in Hungary. <http://www.birding.hu/doc/NB2009.pdf>
- Occhiato D. 2003a. Identification of Pine Bunting. *Dutch Birding* 25: 1–16.
- Occhiato D. 2003b. Pine Bunting in Italy: status and distribution. *Dutch Birding* 25: 17–31.
- Panov E.N., Roubstov A.S., Monzиков D.G. 2003. Hybridization between Yellowhammer and Pine Bunting in Russia. *Dutch Birding* 25: 17–31.
- Pax F. 1925. *Wirbeltierfauna von Schlesien*. Berlin.
- Riddington R. 1995. A Pine Bunting hybrid on Fair Isle. *Birding World* 8: 430–431.
- Ryabitsev V.K. 2008. *Ptitsy Urala, Priuraliya i Zapadnoy Sibiri: spravochnik-opredelitel*. Urals Univ. Press, Ekaterinburg.
- Slack R. 2009. *Rare Birds, Where and When: An analysis of status & distribution in Britain and Ireland*. Vol. 1. Sandgrouse to New World orioles. Russel Slack, Rare Birds Books, York.

Marcin Faber

Ogrody Romanów 7, 91-174 Łódź
marfaber@poczta.onet.pl